

*к.е.н., доцент кафедри економічної кібернетики
та управління економічною безпекою,*

Харківський національний університет радіоелектроніки

Ткаченко Є.Л.,

здобувач,

Харківський національний університет радіоелектроніки

Краснощок В.І.,

здобувач,

Харківський національний університет радіоелектроніки

ЗАКОРДОННИЙ ДОСВІД ФОРМУВАННЯ ЕФЕКТИВНОЇ СИСТЕМИ ЕКОНОМІЧНОЇ БЕЗПЕКИ БАНКІВСЬКИХ УСТАНОВ

У сучасному світі, де фінансові ринки стають все більше взаємозалежними, питання ефективності та організації діяльності банків набувають особливої актуальності. Саме тому адаптація іноземного досвіду для покращення функціонування вітчизняної банківської системи є необхідною, бо вона сприятиме удосконаленню банківських процесів, збільшенню узгодженості функціонування закордонних та українських банків. У даній статті розглянуто напрями організації економічної системи в банках на основі досвіду інших країн.

Оглянувши недавні дослідження та публікації Гулей А., Холявко Н., Садчикова І., Колоток М., Хуторної М., Запорожець С., Ткаченко Ю., можна визначити ключові тенденції та інновації, що визначають напрямок організації економічної безпеки у банках. Зокрема, слід звернутися до робіт, які розглядають цифрові трансформації та використання новітніх технологій.

Економічна безпека банку залежить від різноманітних зовнішніх і внутрішніх чинників. Зовнішні чинники, що впливають на економічну безпеку банку, включають конкурентну боротьбу на ринку банківських послуг та нестабільність економічного середовища. Крім того, важливо враховувати вплив регуляторного середовища та змін у законодавстві, що можуть виникнути і внесли свою частку невизначеності. Внутрішнім фактором залишається обмеженість фінансових ресурсів, що вимагає ефективного управління та розробки технологій банківського виробництва. Важливим аспектом економічної безпеки є інноваційний розвиток, який може забезпечити конкурентоспроможність в умовах швидких змін на ринку [1].

Мета даної статті полягає в систематизації та аналізі іноземного досвіду щодо формування системи забезпечення економічної безпеки банків з метою вдосконалення функціонування банківської сфери вітчизняної економіки.

Сучасна фінансова парадигма не вперше переживає трансформацію, що визначається стрімким розвитком цифрових технологій та зміною підходів до економічної безпеки. Прагнучи адаптуватися до вимог ринку, банки активно впроваджують цифрові технології та інновації для оптимізації бізнес-процесів та забезпечення конкурентоспроможності. Прогнози вказують на переважну роль цифрових каналів у глобальному корпоративному банкінгу, що підкреслює важливість цифрової трансформації для досягнення стратегічних переваг та стійкості у фінансовому секторі [2]. Розглянемо детальніше, які зараз є інновації та тенденції в сфері банківської справи.

Цифрова трансформація. Впровадження інноваційних цифрових технологій для поліпшення обслуговування клієнтів сприяють зменшенню витрат та оптимізації процесів внутрішнього управління. За прогнозами консалтингової компанії Boston Consulting Group (BCG), протягом наступних п'яти років приблизно 30% обсягу виручки в глобальному секторі традиційного

корпоративного банкінгу очікується отримати виключно через цифрові канали. Переваги цифровізації визначаються новими тенденціями в сфері високих технологій, представленими стартапами, які виявляються більш ефективними, швидшими і економічними в сферах кредитування, платежів і управління капіталом порівняно з традиційними великими банками. Це підкреслює важливість для вітчизняних банків активізувати цифрову трансформацію своєї діяльності, переглядаючи бізнес-модель з метою посилення конкурентних позицій та досягнення стратегічних переваг [3].

Штучний інтелект та аналітика даних. У сучасному фінансовому ландшафті використання штучного інтелекту (ШІ) та аналітики даних стає необхідною стратегією для забезпечення економічної безпеки банку. Ці технології не тільки відображають нові реалії у фінансовій сфері, але й стають ключовими інструментами для забезпечення стійкості та конкурентоспроможності банківської діяльності.

ШІ дозволяє банкам ефективно аналізувати величезні обсяги даних, виявляти тенденції та прогнозувати можливі ризики. Автоматизація процесів прийняття рішень, здійснювана за допомогою ШІ, дозволяє збільшити швидкість реакції на зміни у фінансовому середовищі та уникнути затримок у прийнятті стратегічних рішень. Суттєвий вплив на покращення обслуговування клієнтів банку надають інструменти чат-ботів на основі ШІ [11]. Аналітика даних, в свою чергу, надає можливість глибокого розуміння клієнтської поведінки, ефективного управління ризиками та підвищення якості прийнятих фінансових рішень. Застосування аналітичних інструментів дозволяє виявляти аномалії в операційній діяльності для попередження шахрайства та фінансових злочинів [4].

Використання ШІ та аналітики даних сприяє підвищенню рівня фінансової безпеки банку через:

- швидку обробку і аналіз даних: ШІ дозволяє обробляти великі обсяги інформації в реальному часі, що є критичним для оперативної реакції на загрози;
- прогнозування ризиків: аналіз даних допомагає виявляти потенційні ризики та розробляти стратегії їх управління, зменшуючи ймовірність фінансових втрат;
- оптимізацію рішень: застосування ШІ у процесах прийняття рішень допомагає виробляти більш обґрунтовані та ефективні стратегії фінансового управління;
- захист від фінансових злочинів: автоматичне виявлення ненормальних патернів у фінансовій діяльності сприяє зменшенню ризику шахрайства та кіберзлочинності.

У цілому, використання ШІ та аналітики даних стає стратегічним інструментом для банків у сфері економічної безпеки, надаючи їм можливість ефективно адаптуватися до змін у фінансовому середовищі та забезпечувати стабільність своєї діяльності в умовах постійної динаміки ринку [4].

Фінтех та інноваційні платіжні рішення. Відповідно до аналізу регулятивного законодавства в різних країнах щодо галузі фінтех-послуг, виявлено, що більшість ризиків, пов'язаних із розвитком цих послуг, пов'язані з виконанням відповідних компетенцій різних наглядових органів. Це вимагає співпраці між різними державними інституціями та банківським сектором. У своїй роботі наглядові органи активно використовують інноваційні технології, такі як розділені реєстри, штучний інтелект і аналіз неструктурованих даних. Зазвичай регулятори використовують два підходи до регулювання фінтех-послуг: на основі правил і на основі принципів [5]. Також численні країни створили так звані регуляторні пісочниці, які дозволяють оцінювати ризики проектів у контрольованих умовах середовища, такі заходи спричинені значним потенціалом технологій та їх можливному кардинальному впливу на традиційні галузі та

фінансовий сектор зокрема. За даними дослідження групи світового банку станом на 2020р. у світі налічується приблизно 63 регуляторні пісочниці, а найперша з них була створена у 2016р. у Великобританії. Фінтех трансформує весь спектр банківських послуг, змінюючи способи, час та місце надання фінансових послуг і продуктів. Це також формує нові умови взаємодії між банками і компаніями фінтех та клієнтами. Внаслідок розвитку фінтех виникає велика кількість бізнес-моделей, що створює проблеми як для учасників ринку, так і для наглядових та регулюючих органів. Вирішення ризиків фінтех у банківській сфері може призвести до появи нових фінансових галузей, де фінтех відіграє центральну роль [6].

Розширення використання блокчейн-технологій. Більш широке використання блокчейн-технологій у банківському секторі стає неабияким етапом у модернізації фінансових послуг, і це знаходить своє віддзеркалення в досвіді іноземних банків. Вони активно впроваджують блокчейн для оптимізації ряду процесів, зокрема, платіжних систем. Деякі іноземні банки використовують їх для створення ефективних та швидких систем міжнародних переказів, зменшуючи витрати та скорочуючи час транзакцій. Це дозволяє забезпечити широкий доступ клієнтів до глобальних фінансових послуг [7].

Також важливим напрямком застосування блокчейн-технологій є підвищення рівня кібербезпеки та захисту особистих даних клієнтів. Іноземні банки використовують блокчейн-технології для створення безпечних та надійних систем ідентифікації, що дозволяє забезпечити високий рівень конфіденційності та захищеності фінансових операцій. Загалом, досвід іноземних банків підтверджує, що використання блокчейн-технологій не лише забезпечує високий рівень ефективності у фінансовому секторі, але також відкриває двері для новаторських рішень та створює перспективи для майбутнього розвитку банківської галузі [8].

Open Banking та API інтеграція. Європейська та британська ініціативи (PSD2 і Open Banking) здійснили революцію у фінансовому секторі. Вони внесли технологічні зміни у застарілі банківські системи та відкрили нескінченні можливості для подальшого розвитку фінтех компаній, що вплинуло не тільки на Європу, а й на інші країни світу [9]. Кроки, які мають виконати учасники екосистеми відкритого банкінгу, для доступу до API:

- інтеграція компонентів відкритого банкінгу з існуючою технологічною архітектурою;
- контроль за безперебійною роботою системи й надання регулярних звітів до Управління фінансової поведінки (FCA);
- розробка API відповідно до технічних умов та надання до них доступу зареєстрованим ТРР.

За умови дотримання вищезгаданих вимог банки можуть отримувати значні вигоди від співпраці з фінтех компаніями, оскільки останні дозволяють їм розширити коло клієнтських послуг[9]

Електронні валюти центральних банків (CBDC). У контексті стрімкого розвитку криптовалютного ринку та його прямого впливу на операції фінансового сектору, центральні банки провідних країн все частіше проводять експерименти з цифровими активами та активно наближаються до впровадження цифрових валют. Мотивація центральних банків у впровадженні цифрових валют може бути різноманітною. Наприклад, CBDC (Central Bank Digital Currency) може бути визначено як розрахунковий актив для децентралізованої фінансової інфраструктури, універсальний засіб безготівкових розрахунків, інструмент для здійснення мікроплатежів у мережі Інтернету та для транскордонних платежів. Також його можна розглядати як додатковий інструмент монетарної політики.

Важливо зауважити, що вплив та значущість CBDC для економічної та фінансової сфер напряду залежатиме від прийняття бізнесом і населенням нового інструменту, а також можливостей його широкого використання [10].

Ці інновації відображають стрімкий розвиток фінансово-економічного сектору, спрямований на забезпечення технологічної стійкості, збільшення доступності фінансових послуг та вирішення сучасних викликів у сфері економіки. Банки стрімко адаптуються до вимог сучасного ринку, активно впроваджуючи технології та зелені підходи для забезпечення стійкості та конкурентоспроможності в економічному середовищі.

На основі дослідження закордонного досвіду в формуванні ефективної системи економічної безпеки можна зробити ряд важливих висновків:

- фінансові установи активно використовують цифрові технології для поліпшення обслуговування клієнтів та оптимізації внутрішніх процесів. Це не лише сприяє покращенню якості послуг, але і раціоналізує внутрішні бізнес-процеси, зменшуючи витрати та підвищуючи конкурентоспроможність;

- використання алгоритмів ШІ дозволяє вдосконалювати процеси прийняття рішень, управляти ризиками та персоналізувати фінансові послуги. Це сприяє збільшенню точності прийняття рішень та створенню більш адаптивних та високоефективних фінансових стратегій;

- банки активно впроваджують інноваційні фінансові технології, такі як блокчейн, електронні гроші та мобільні платежі, що розширює їх можливості та підвищує рівень доступності для клієнтів;

- посилення заходів з кібербезпеки та використання біометричних технологій дозволяють ефективно захищати конфіденційні дані клієнтів та операцій, запобігаючи кіберзагрозам та підвищуючи загальний рівень безпеки;

– розробка та впровадження інноваційних банківських продуктів дозволяють банкам створювати нові можливості для клієнтів та підтримувати їхні фінансові потреби;

– застосування блокчейн-технологій та розвиток відкритих банківських стандартів полегшують обмін даними між фінансовими установами та сторонніми сервісами;

– тенденція впровадження електронних валют центробанків вказує збільшення кількості електронних транзакцій та зменшення залежності від готівки.

Усі ці інновації є необхідним елементом формування ефективної системи економічної безпеки, яка дозволяє банківським установам не лише адаптуватися до сучасних викликів, але і стати лідерами у своїй галузі. Подальший успіх у цьому напрямку вимагає системного підходу, ретельного аналізу та гнучкості в реагуванні на зміни у світовому фінансовому середовищі.

Перелік джерел посилання

1. Єпіфанова А. А. Фінансова безпека підприємств та банківських установ Суми: УАБД НБУ, 2009. 295 с.

2. Дудинець Л. А. Розвиток фінансових технологій як фактор модернізації фінансової системи. Глобальні та національні проблеми економіки. 2018. Випуск 22. С. 794-798.

3. Гулеи А. І. Цифрова трансформація вітчизняного банківського середовища в умовах розвитку фінтех-екосистеми. *Український журнал прикладної економіки*. 2019. Том 4. № 1. С. 6-15.

4. Холявко Н. В., Садчикова І. А., Колоток М. А. Напрями використання штучного інтелекту у банківських установах. *Проблеми і перспективи економіки та управління*. 2023. № 2 (34). С.192-203.

5. Зарубіжний досвід регулювання FINTECH послуг URL: http://www.psae-jrnl.nau.in.ua/journal/5_67_2018_ukr/31.pdf.
6. Global Experiences from Regulatory Sandboxes. World Bank Group. 2020. № 98. 1-87 р. URL: <https://documents1.worldbank.org/curated/en/912001605241080935/pdf/Global-Experiences-from-Regulatory-Sandboxes.pdf>.
7. Гулей А.І., Гулей С.А. Цифрова трансформація вітчизняного банківського середовища в умовах розвитку фінтех-екосистеми. URL: <http://ujae.org.ua/tsyfrova-transformatsiya-vitchyznyanogo-bankivskogo-seredovyshha-v-umovah-rozvytku-finteh-ekosystemy/>.
8. Як технологія блокчейн змінить світовий фінансовий ринок. URL: <https://minfin.com.ua/ua/2018/07/02/34184749>.
9. PSD2 та відкритий банкінг URL: <https://itomychstudio.com/ua/blog/psd2-open-banking>.
10. Хуторна М. Е., Запорожець С. В., Ткаченко Ю. П. Цифрові валюти центральних банків: світові тренди та перспективи в Україні. *Соціальна економіка*. 2021. № 61. С 123-134.
11. Клочко А. М., Шморгун Я. О. Стан та перспективи розвитку технологій штучного інтелекту у сфері банківської діяльності в Україні Юридичний науковий електронний журнал 2023 № 4. С. 482-486 URL: http://www.lsej.org.ua/4_2023/117.pdf.